

DE WONDERKAMER VAN ZOETERMEER **Wisselwerking (werktitel)**

Kunnen 'bewoners als bron' een waardevolle bijdrage leveren aan kennis van en beeldvorming over de stad Zoetermeer?

INHOUD

Inleiding

Concept

Bijlage: Inspiratie Notitie

Programma

Fase 1: Het naakte object: waarneming

Wat zie je als je een object bekijkt?

Fase 2: Het sprekende object: beleving

Wat voegt een verhaal toe aan de beleving van een object?

Fase 3: Object-speeddaten: compositie

Wat vertellen de objecten in samenhang?

Fase 4: Beyond the object: mythe

Kunnen de objecten in de Collectie Zoetermeer 2008 tot een nieuw verhaal over de stad Zoetermeer leiden?

CONTACTGEGEVENS

Stadsmuseum Zoetermeer
Jouetta van der Ploeg, directeur
www.stadsmuseumzoetermeer.nl
info@stadsmuseumzoetermeer.nl
Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer
079-3164735
06-43895168

Jacqueline Heerema, concept en regie
www.jacquelineheerema.nl
info@jacquelineheerema.nl
Galileistraat 16
2561 TE Den Haag
070.3604039
06.12061651

INLEIDING

Van 18 oktober tot en met 31 januari vindt in het **Stadsmuseum Zoetermeer** het participatieproject 'Give&Take' plaats, een inwisseltentoonstelling over 'Thuis' in Zoetermeer. Aan de inwoners van de stad wordt gedurende dit project gevraagd om een object aan het museum te schenken, dat voor hen het bijzondere karakter van Zoetermeer symboliseert. Om mensen te stimuleren om deel te nemen, mag het object worden ingewisseld voor een mooie fles champagne van het champagnehuis Nicolas Feuillatte, of voor een bijzondere fles designwater van het merk Bling H2O. De objecten worden tentoongesteld met het verhaal van de schenker, dat de keuze van het object verklaart. Aan het einde van de tentoonstelling worden de 100 ingebrachte objecten door het museum bewaard als de Collectie Zoetermeer 2008. In dit bijzondere concept wordt aan de inwoners van de stad gevraagd de keuze te maken voor de tentoon te stellen en te bewaren voorwerpen en scheidt het museum slechts minimale kaders.

Welke objecten worden ingeleverd en waarom? Wat betekenen de objecten voor de oorspronkelijke eigenaren en voor het Stadsmuseum Zoetermeer als nieuwe eigenaar? Vertellen de objecten op zichzelf of in samenhang iets over het leven in Zoetermeer?

Deze vragen vormen het vertrekpunt voor onderzoek naar de verschillende betekenislagen van objecten in het vervolgproject 'Wisselwerking'.

Wisselwerking

Het uitgangspunt van 'Wisselwerking' is het onderzoeken van de betekenis van de Collectie Zoetermeer 2008. Vanuit een breed scala van invalshoeken, wordt de inbreng van populaire cultuur in het museum onder de loep genomen. Een museum hanteert bijna uitsluitend een 'top down' benadering bij het verzamelen en tentoonstellen van objecten. Binnen het project Give&Take is dat proces omgedraaid en in Wisselwerking wordt onderzocht of deze nieuwe 'bottom up' benadering vanuit de bewoners van de stad, een waardevolle bijdrage kan leveren aan kennis van en beeldvorming over de stad Zoetermeer.

Het project Wisselwerking vindt plaats in de periode februari tot en met april 2009. Het Stadsmuseum heeft aan de beeldend kunstenaar **Jacqueline Heerema** gevraagd om een concept te ontwikkelen voor het onderzoeken van deze Collectie Zoetermeer 2008. Heerema maakt de complexe wereld transparant door haar op eigenzinnige wijze beleefbaar, ervaarbaar en leesbaar te maken. Publiekparticipatie groeit met de jaren en het ontwikkelen van situaties en tools om publiek tot nieuwe of andere inzichten uit te dagen is daar onderdeel van. In haar projecten speelt de autonomie van betrokkenen een grote rol, als voorwaarde voor commitment en participatie.

Allledaagse dingen en de cultuur van het dagelijks leven vormen de belangrijkste ankers in haar werk. Nieuwsgierigheid naar de verhalen - de emotionele en subjectieve interpretaties van de tijd en de plek waarin we nu leven - is haar drijfveer, met als doel het genereren van nieuwe betekenissen en inzichten.

CONCEPT DE WONDERKAMER VAN ZOETERMEER

Wisselwerking (werktitel)

Wisselwerking is een actief proces, waarbij het onderzoek vorm krijgt tijdens openbare Ateliers en Masterclasses die in de tentoonstellingszaal van het museum plaatsvinden en waarvan de resultaten direct worden getoond. Uitgangspunt vormen de 100 ingebrachte objecten uit de Collectie Zoetermeer 2008. De voorwerpen zijn van velerlei aard, maar hebben met elkaar gemeen dat ze volgens de bewoners het 'thuisgevoel in Zoetermeer' uitdrukken. De collectie zou als een hedendaags Rariteitenkabinet of Wonderkamer beschouwd kunnen worden.

Rariteitenkabinetten waren populair in de zeventiende eeuw en waren aanvankelijk niet openbaar toegankelijk. Ze dienden in de eerste plaats het wetenschappelijk onderzoek. In de loop der tijd kwam hier verandering in en transformeerden de Rariteitenkabinetten zich tot musea met een publieksfunctie. Pas vrij recent stellen musea zich vragen bij de maatschappelijke relevantie van hun collecties. Het op vernieuwende wijze ontsluiten van cultuurhistorische collecties en de koppeling met de hedendaagse cultuur gebeurt tegenwoordig steeds meer in samenwerking met kunstenaars en ontwerpers, zoals bijvoorbeeld in het Zeeuws Museum en het Zuiderzeemuseum. Wisselwerking neemt deze laatste ontwikkeling tot uitgangspunt en kent vier fasen, waarin de betekenisgeving aan objecten wordt onderzocht.

Bewoners van Zoetermeer, maar ook kunstenaars, cultuur- en kunsthistorici, schrijvers en (erfgoed) specialisten worden uitgenodigd in de wisselende rol van leerling of meester. Steeds wordt gezocht naar een combinatie van leerlingen en meesters die tot verrassende nieuwe invalshoeken zal leiden en het onderzoek zal stimuleren. Iedereen kan op locatie het project volgen en bijdragen aan de totstandkoming. Het geheel wordt geregistreerd en gedocumenteerd voor publicatie.

Kort samengevat gaat Wisselwerking over verlangen naar identiteit en roept vragen op naar een mogelijke constructie van identiteit. Kunnen 'bewoners als bron' een waardevolle bijdrage leveren aan kennis van en beeldvorming over de stad Zoetermeer?

Welke rol hebben (of nemen) publiek, kunstenaars en wetenschappers in een museale context? Kan iedereen curator zijn? Kan een 'spontane' collectie een collectieve culturele identiteit weergeven?

Boeiende voorbeelden zijn interventies in museale collecties zoals 'Mining the Museum'(1992), door de Amerikaan Fred Wilson of meer actueel de onderzoeken in het kader van Be(com)ing Dutch in het Van Abbemuseum. Maar de rollen worden ook omgekeerd in projecten waarbij de alledaagse wereld museale status verkrijgt, zoals in 'Museum Koningsvoorde'(Sjaak Langenberg,2005) in het Tilburgse woonzorgcentrum, waar iedere bewoner een museum op zich is, of het 'Stedelijk Museum Ypenburg' (Claudia Linders ea,2007), waar in de Vinexwijk serres van woningen vitrines worden in een publiek museum.

PROGRAMMA DE WONDERKAMER VAN ZOETERMEER

Fase 1: Het naakte object: waarneming

Wat zie je als je een object bekijkt?

Ateliers:

De tentoonstellingszaal wordt tot fotostudio en registratieatelier getransformeerd. Bezoekers/deelnemers kunnen onder begeleiding de objecten fotograferen, bestuderen, registreren en beschrijven op formaat, kleur, vorm en materiaal. De resultaten van de ateliers worden in het museum tentoongesteld.

Fotoatelier met fotograaf Erik van Straaten.

Van Straaten is docent aan de Willem de Kooning Academie voor beeldende kunst en vormgeving in Rotterdam. Als professioneel fotograaf maakt hij vrij werk en fotografeert hij in opdracht.

www.ericvanstraaten.nl

Registratieatelier met Kirsten de Vries

De objecten uit de Collectie Zoetermeer 2008 worden openbaar geregistreerd en ontsloten. Er wordt aandacht besteed aan het nummeren en labelen van voorwerpen en het beschrijven van voorwerpen aan de hand van gestructureerde beschrijvingskaarten.

Kirsten de Vries werkt voor het Erfgoedhuis Zuid-Holland als museumconsulent, met als specialisatie registratie en publiekstaken. Bij het Erfgoedhuis geeft Kirsten cursussen en adviseert zij culturele instellingen over registratie en publiekstaken.

www.erfgoedhuis-zh.nl

Masterclasses:

Schrijver/dichter K. Schippers (pseudoniem van Gerard Stigter) geeft een Masterclass

'kijken'. K. Schippers is een eigenaardige schrijver. Hij is namelijk geen verteller, maar een kijker. Bij Schippers gaat het nooit om het verhaal, maar altijd om wat er te zien is: "Wij zien niet wat er is maar het is er omdat wij zien". In 2006 kreeg hij de Librisprijs voor zijn roman 'Waar was je nou'.

Kunstenaar/publicist Sjaak Langenberg geeft een masterclass 'geschiedvervalsing'.

Onder het motto 'Wie Zoetermeer een slaapstad noemt houdt zelf de ogen gesloten' wandelde Sjaak Langenberg in 1998 door Zoetermeer van kapsalon naar kapsalon. Deze wandeling resulteerde in het tijdschrift 'Het kappersharnas' dat tussen de Story en de Privé belandde op de leestafels van de kappers in Zoetermeer. Hij schreef: 'De geschiedenis zet je naar je hand. Zo werd de quasi-Oudhollandse spelling van de wijk Seghwaert in de jaren zeventig bedacht, afgeleid van het dorp Zegwaart dat samen met Zoetermeer een tweelingdorp vormde.'

Langenberg 'heeft niets met spullen' maar wel met de valse gedaante waarin ze zich aan ons voordoen. In de masterclass laat hij aan de hand van verschillende projecten zien hoe er wordt gegoocheld met identiteiten.

www.sjaaklangenberg.nl

De Vlaamse filosofe Ann Meskens leidt de Masterclass 'Lief Ding'

Filosofen hebben vaker over de dingen gezweven dan erover te praten. Als je hun werken leest, is het moeilijk voorstellen dat filosofen leefden in opgetrokken huizen; een broek aan het lijf hadden en zich op een comfortabele stoel aan een schrijftafel zetten. Toch was het gezelschap van de dingen in elk tijdperk voor alle mensen onvermijdelijk, en dat vanaf het vroege begin. Mensen bedenken, maken en verbeteren dingen, ze kopen, koesteren en bewaren ze, veronachtzamen ze, verwaarlozen ze en danken ze af. Altijd en overal. Mensen & dingen. Geliefkoos & geruzie. Het is vreemd dat filosofen en cultuurcritici deze essentiële verhouding meestal negeerden en ons voorhouden om ons met zo weinig mogelijk dingen te omringen, zeker in deze hachelijke economische en ecologische tijden. Mogen wij nog kopen en krijgen, verzamelen en bijhouden, leven temidden de dingen? Een inleiding over het koesteren van oude keukentafels, nieuwe dvd-spelers en een stijlvolle staanlamp.

Fase 2: Het sprekende object: beleving

Wat voegt een verhaal toe aan de beleving van een object?

Ateliers:

De tentoonstellingszaal wordt een verhalentheater. Bezoekers/deelnemers kunnen onder begeleiding de verhalen achter de objecten verder onderzoeken en in een bredere context plaatsen. De resultaten van de ateliers worden in het museum tentoongesteld.

Andre Koch is universitair docent bij de Vakgroep Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Leiden en leidt het atelier 'Kijken & beschrijven'.

De dingen om ons heen hebben een verhaal. In het dagelijkse leven ontwikkelen we een persoonlijke omgang met de gebruiksvorwerpen waarmee we ons omringen. Deze persoonlijke wijze om er mee om te gaan, kleurt onze kijk erop. In het beschrijven van voorwerpen uit de 'stadscollectie Zoetermeer 2008', gaan we proberen deze gekleurde relatie in woorden vast te leggen. Het enige probleem is dat deze tentoonstellingsobjecten ons niet toebehoren. We moeten dus proberen onze zintuigen zo open te stellen dat we ons deze objecten toe-eigenen. In deze toenaderingspoging in woorden vertellen we in feite evenveel over het voorwerp als over ons zelf. Maar dat lukt niet als het alleen op een voetstuk blijft staan. Pak het beet, ruik eraan, voel zwaarte, materie en textuur en steek van wal op papier om je indrukken uit te drukken in taal.

Kunstenaar/performer Adriaan Nette speelt een rol die hem in staat stelt te vertellen, te vragen en te tonen. Hij speelt met publiek het spel van verbeelding en werkelijkheid, van idee en waarneming, van hier en daar, van echt en nog echter.*

*n.a.v. project RIT (Realiteits Interferentie Toer) Tubelight 34 - 'Deze reis reis houdt nooit meer op' door Francien van Westrenen
www.adriaanette.nl

Masterclasses:

Peter van Mensch is lector Cultureel Erfgoed aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en leidt de masterclass 'Wat is een object?'

Wat is een object in de context van een museum? In zijn bijdrage gaat Peter van Mensch in op de "informatiestructuur" van objecten. Daarbij gaat hij vooral in op veranderingen in de "informatieinhoud" wanneer objecten in een museumcollectie worden opgenomen: "een tijger in een museum is een tijger in een museum en geen tijger" (Kenneth Hudson). Welke consequenties hebben deze veranderingen voor documentatie, conservering, restauratie en presentatie? Beleven we een object in een museum anders dan een object in zijn "normale" bestaan? Zo ja, hoe komt dat?

Masterclass Waarde door Tessa Luger en Arjen Kok (ICN)

Wat is waarde en hoe komt het tot stand? Wie bepaalt of een object waarde heeft en wat doet het museum er mee? In de masterclass gaan Tessa Luger en Arjen Kok in gesprek met de deelnemers over de waarde van de objecten die inwoners van Zoetermeer aan het museum hebben gegeven. Aan de orde komt de relatie tussen persoonlijke en algemene waarden van erfgoed. Zit de waarde van deze objecten niet vooral in de verhalen van de mensen, in wat Zoetermeesters aan elkaar en aan anderen te vertellen hebben?

Het Instituut Collectie Nederland is het kennisinstituut voor het behoud en beheer van roerend erfgoed. 'Waarde en waardering' is een van de vijf onderzoeksprogramma's van het ICN. Voor het behoud van erfgoed is waarde van fundamenteel belang.

www.icn.nl

Fase 3: Object-speeddaten: compositie

Wat vertellen de objecten in samenhang?

Ateliers:

De museumzaal wordt getransformeerd tot etalage/toonzaal/podium voor de collectie. Tijdens het 'object-speeddaten' kan publiek onder begeleiding de objecten een nieuwe onderlinge relatie laten aangaan in wisselende composities. De resultaten van de ateliers worden in het museum tentoongesteld.

Kunstenaar/tentoonstellingsontwerper Ton of Holland begeleidt de deelnemers in het object-speeddaten. 'Slow view' kenmerkt zijn werkwijze: het rustig ontdekken, goed kijken, analyseren en combineren. Er ontstaan visuele samensmeltingen van elementen die op dat moment bij elkaar horen.

www.tonofholland.nl

Kunstenaar Marjan Teeuwen geeft een lezing over 'Volgestouwde ruimtes, voortwoekerende stapelingen', het dominante thema in haar werk.

Ruimtegevullende installaties leveren het materiaal voor de autonome foto's. Tot nu toe zijn er vijf fotoseries (elk vier tot zes foto's) ontstaan: Huiskamer1, Huiskamer2, Huiskamer3, Archief (2006-2008) en Verwoest Huis (2008). Aan de foto's en installaties gaat een titanenarbeid vooraf. De meeste fotografen nemen een foto, hier worden foto's gebouwd. De Archiefserie is in zijn geheel opgebouwd uit materialen van verwoeste huizen en huisraad. Alles is kapot en in keurige archiefkasten gesorteerd en gearchiveerd. In de Archief- en Verwoest Huis-serie staat de polariteit tussen enerzijds afbraak en anderzijds opbouw centraal: de onbedwingbare natuurwet van schepping en verwoesting.

www.kw14.nl (zie: Marjan Teeuwen, parade)

Masterclasses:

Gerard Rooijackers geeft een masterclass identiteit en mythevorming.

Etnoloog Gerard Rooijackers is verbonden aan het Meertens Instituut, dat de Nederlandse taal en cultuur bestudeert aan de hand van de rituelen van het alledaagse leven. Hij doet geen onderzoek naar identiteit, maar naar de constructie ervan. Rooijackers publiceerde over religieuze volkscultuur, visuele cultuur, feest en ritueel, volksrechtspleging, materiële cultuur en museologie.

Beeldend kunstenaar Birthe Leemeijer vertelt over haar projecten waarin het publiek een belangrijke rol speelt

Zij werkte eerder met projecten waarin het publiek een belangrijke rol vervulde, zoals bij het parfum L'Essence de Mastenbroek, dat zij samen met bewoners en veehouders – de Essenceclub - van de polder Mastenbroek heeft samengesteld. In het Werfhuis (Dordrecht) realiseerde zij het 'Museum voor achtergelaten dingen' met door werfverzamelaars ingebrachte voorwerpen en gaf daarmee een heel persoonlijk beeld van het gebied waarvan de in ongebruik geraakte gebouwen en de geschiedenis behoren tot het culturele erfgoed van Dordrecht.

www.birtheleemeijer.nl

Fase 4: Beyond the object: mythe?

Kunnen de objecten in de Collectie Zoetermeer 2008 tot een nieuw verhaal over de stad Zoetermeer leiden?

Het museum is gedurende De Wonderkamer van Zoetermeer langzaam getransformeerd. De objecten uit de Collectie Zoetermeer 2008 zijn verrijkt met foto's, citaten, beschrijvingen en in een nieuwe onderlinge samenhang gebracht.

Michelle Provoost, directeur van het International New Town Institute in Almere geeft een korte toelichting geven op het fenomeen New Town.

www.newtowninstitute.org

Max Meijer van TiMe Amsterdam leidt het slotdebat

Max Meijer van TiMe Amsterdam maakt samen met u en ondermeer wethouder van cultuur Pieter Smit, de balans op tijdens het slotdebat. Daar komt alles wat dan nog niet over de

Collectie Zoetermeer 2008 gezegd is aan de orde. Het Stadsmuseum stelt in De Wonderkamer van Zoetermeer vragen die vele musea bezighouden, maar die al te vaak niet hardop gesteld worden; vragen naar de rol van publiek, representatie, samenstelling en samenhang van een collectie. Wat heeft de intrigerende zoektocht naar de positie van een museum, zijn collectie en de relevantie daarvan voor de stad, opgeleverd?

Pieter Smit is wethouder Cultuur van de gemeente Zoetermeer

De resultaten van het project worden zichtbaar gemaakt in een laagdrempelige publicatie.